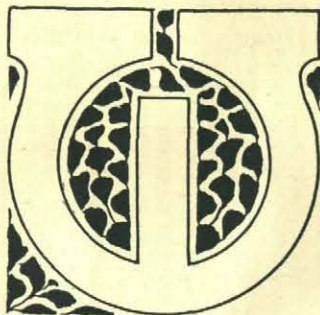

LENTE IN HET GEULDAL.

UAT was het 's morgens koud. Door 't portierraampje zag ik langzaam de eindeloze, sombere weilanden onder den bewolkten hemel voorbijdraaien. Uren achtereen stampte de trein voort en hoe Zuidelijker we kwamen, des te meer begonnen de wolken te blinken, des te levendiger werd het groen der weiden, totdat eindelijk de zon doorbrak. Alles

baadde in 't warmende licht, de grijsgroene koren- en donkergroene klaverlanden, waartusschen hier en daar een blauwgekiëld boertje aan 't werk was; de donkerbebosschte heuvelen in de verte en de nog dorre, woeste heide, waar helgeel de bloeiende brem schitterde. En hoe mooier 't weer, des te mooier werd ook 't landschap in de oogen van den bewoner van 't lage land. Hadden we eerst door weilanden, geel van de boterbloemen gereden met sloten vol bloeiende hottonia, nu volgden golvende heide en lichtgroene bosschen, elkaar opvolgend in eindeloze verscheidenheid. Vooral 't laatste stuk voor Maastricht is mooi, nu eens links een prachtige wilde boschhelling met smalle opwaarts kronkelende paadjes door hoog en laag hout, dan weer rechts een heerlijk vergezicht over de wegbloeiende Maasvallei. Ik liep maar van 't eene portier naar 't andere om gretig al die pracht met de oogen in te drinken, totdat deze vol stof gewaaid waren en er hierdoor wel een eind aan gemaakt werd. Gelukkig reden we echter net 't station van Maastricht binnen.

Hier toch wilde ik uitstappen, om allereerst den St. Pietersberg te bezoeken, daarna in een dag of wat 't Geuldal door te botaniseeren en ten slotte nog wat te vertoeven in het dorpje Epen, bij onze vroegere hospita de Wed. Schmetz. Een Maastrichtsch natuurliefhebber, Sikkens genaamd, had zich welwillend bereid verklaard, mij dien middag op den Pietersberg rond te leiden en mij zelfs aan 't station af te halen. Hij was dan ook stipt op tijd present en terstond

gingen we op weg. Zeer veel heb ik aan mijn geleider te danken; hoe toch zou iemand anders al de zeldzame planten op haar verspreide standplaatsen gevonden hebben op de uitgestrekte, woeste, ja vaak onbegaanbare helling vanden St. Pietersberg? In ieder geval zou het doorzoeken ervan veel meer tijd gevorderd hebben dan nu, al miste ik nu ook 't genot van dat zoeken zelf en al ging 't mij soms wel wat al te gauw, zoodat er voor de beschouwing van het landschap, dat hier toch ook waarlijk de moeite waard is, weinig gelegenheid overbleef. Zooveel moois als we echter in den nu volgende middag op botanisch gebied zagen, heb ik nog zelden in een heele week gezien.

Allereerst bezochten we een oud grijs stukje muur in de stad zelf, waarop zich in groot aantal de gele bloempjes van de muurbloem (*Cheiranthus Cheiri*) afteekenden. Na korte onderhandeling met de eigenaressen in een taal, waarvan ik niets verstond, werden we boven op den muur toegelaten, waar we een mooi takje plukten om uit te teekenen. Heel los en bevallig hangen de vier heldergele kroonblaadjes over de rechtopstaande kelkblaadjes heen.

Langs het kanaal Maastricht—Luik begaven we ons nu naar den St. Pietersberg. Dit is niet, zooals ik mij op den naam afgaand voorstelde, een eigenlijke berg, doch een zich van Maastricht tot bij Luik uitstrekkende, met laag en hoog hout dicht bedekte, steile en woeste helling, de plotselinge overgang van de hoogvlakte erboven tot de diepe Maasvallei, iets dergelijks als men vindt langs de Geul tusschen Geulem en Valkenburg, maar op veel grooter schaal. Smalle, kronkelende paadjes worstelen zich met moeite voort door het dichte struweel en worden hier en daar geheel versperd door de erover voortwoekerende takken der heesters, terwijl ze nu eens steil omhoog klimmend, dan weer plotseling neervallend zich een weg zoeken te banen. Vroeger liep de Maas vlak onder langs den voet dezer rotshelling, zooals nog te zien was op een afbeelding in een oud botanisch boekje, dat Sikkens bij zich had en waarover aanstonds meer. Nu wordt ze ervan gescheiden door 't kanaal Maastricht—Luik, waarlangs een weg loopt aan de voet van den St. Pietersberg.

Ik loop echter reeds wat vooruit, want we zijn nog nauwelijks langs den St. Pieterskerk, die tegen de helling gebouwd is, waar deze nog niet zoo steil is, aangekomen bij de „cabaret” De Zwarte Ruiter, waar we een passe-partout aanvragen en (kosteloos) krijgen, die ons toegang geeft tot den St. Pietersberg. Terwijl we wat gebruiken, en op de veranda van den Zwarten Ruiter zittend van 't mooie uitzicht genieten, klinken uit de heesters ver en nabij reeds allerlei vogelroepen. Hier hoort gij telkens weer het liedje van den fitis, zoo moedig begonnen, zoo droevig eindigend, wat verder zendt de tiftjaf maar steeds zijn naieve toontjes uit, ginds slaat de grasmusch haar forsche roffels in 't lage hout. En uit den zwaren kruin van een kastanjeboom stroomt onafgebroken de zomerzang van 't spotvogeltje, telkens weer nieuwe tonen, steeds weer andere strofen, altijd voort, altijd voort, zonder ophouden den heelen langen zomerschen dag.

Ook 't bekende in mijn oor lang niet onwelluidende geeuwen van den groenling, nu en dan afgewisseld door 't elektrische schelletje, paart zich aan al die heerlijke geluiden. Een blauwe hemel welft zich over de wijde, wazige Maasvallei en warm ligt de zon op het loof van heesters en boomen. Op weg nu!

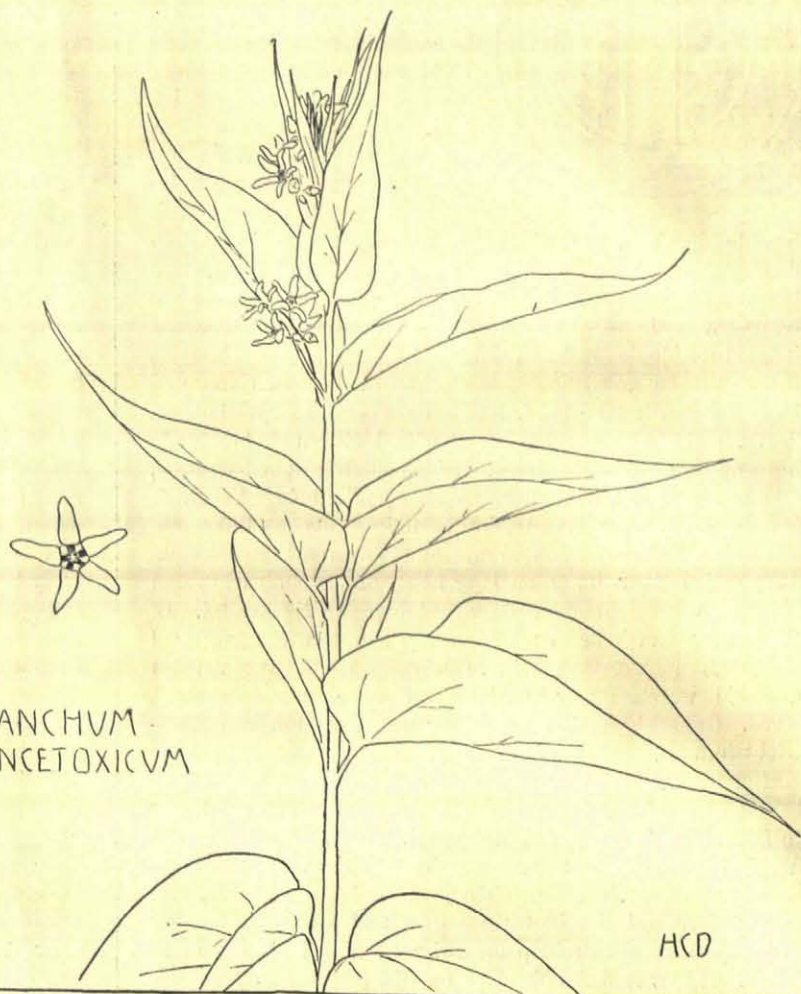
Al dadelijk verlaten we 't pad en klauteren door 't dichte kreupelhout langs de steilte omlaag, waar in groot aantal *Orchis militaris* staat, hier de meest algemeene orchidee. Stram rechtop staan ze daar in de gelederen, de soldaten-orchissen, de lichtroode bloemen en de rechte stengels alle evenwijdig aan elkaar. Een afbeelding dezer *Orchis* vinden de lezers in deel X, afl. II, van *De Levende Natuur*, zoodat een verdere beschrijving mij overbodig lijkt. Op den verderen tocht dien middag zagen we ze nog meermalen, en ook een paar volkomen albino's, zeldzaamheid der zeldzaamheden. Na den weg weer opgezocht te hebben gaat 't verder. Robertskruid (*Geranium Robertianum*) en Koekoeksbloemen kleuren heele plekken rose, vermengd met de witte sterrebloempjes van *Stellaria Holostea* en 't hier zeer algemeene kruisbladig walstroo, met zijn hoopjes kleine gele bloempjes. In de boomen vertelt de wiewaai zijn wonderzoete sprookjes, nu eens verder, dan weer dichtbij, maar steeds zich verscholen houdend in 't dichte loof. Naar links hebben we van tijd tot tijd een heerlijk uitzicht over de diepe en wijde Maasvallei, waardoor de breede, vlakke Maas rustig voortschuipt. Aan de overzijde strekken zich de meer vlakke landen licht nevelig uit tot den beboschten horizon, bezaaid met huisjes

en boomgroepen. Nu dalen we weer de steile helling af en bevinden ons even later te midden van *Cynanchum Vincetoxicum*, de Engbloem, een plant, waarmee ik reeds vroeger kennis maakte in het Ahrdal even voorbij Altenahr, waar ze echter niet zoo veel stond als op den Pietersberg, de eenige vindplaats in Nederland! Door de gladde gaafrandige bladeren doet de plant eenigszins denken aan onze *Aristolochia Clematitis*, doch de stengel staat rechtop, de bladen zijn tegenoverstaand en in hun oksels vertoonen zich trosjes witte bloempjes, die wel wat van die van den liguster hebben. Een paar wilde bijen met bijzonder lange sprietten (*Eucera longicornis*) dansen juist om de bloemen en laten er zich op neer om te smullen van den honing. Ook hommels heeft het warme zonnetje in groot aantal te voorschijn gelokt. Bedrijvig zoemen ze rond tusschen de bonte wilde bloemen. Daar hebben we den steenhommel (*Bombus lapidarius*) met zijn steenrood achterlijf, die zich bezig houdt met de evenwijdig neerhangende klokken van de grootbloemige Salomonszegel (*Polygonatum officinale*), dat hier in gezelschap van de grootere veelbloemige Salomonszegel (*P. multiflorum*) staat, ginds zeilen een paar gewone aardhommels (*B. terrestris*) voorbij, alleen aan hun grootte reeds te kennen, wanneer de kleuren nog niet te zien zijn. Daar weer hebben we den zandhommel (*Bombus arenicola*), geel met een zwarten band over 't borststuk, die driftig rondgaat bij de gele vlinderbloemen van 't wondkruid (*Anthyllis vulneraria*) en de moeite niet neemt zijn lange tong in te trekken, als hij log van de eene bloem naar de ander draait, gonzend als een bromtol.

Niet ver van de engbloemen staat weer een heel mooi

Muurbloem.

CYNANCHUM
· VINCETOXICUM

orchideetje, de bekende vliegenorchidee (*Ophrys muscifera*) met weinige groote bloemen van purperbruine zijde aan een slank lichtgroen stengeltje. De grootste exemplaren hadden drie van die prachtige bloemen onder elkaar open, doch de meeste waren met twee of één tevreden. 't Aantal

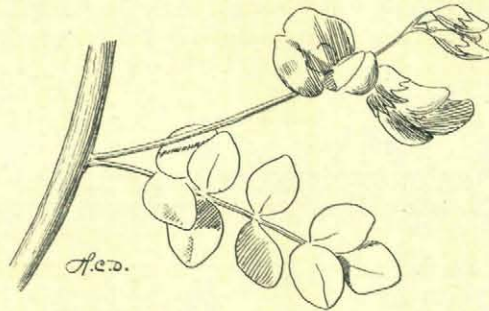

OPHRYS LONGICORNIS.

exemplaren overtrof verre mijn verwachtingen, trouwens zoo ging 't met de meeste zeldzame planten hier. Had ik gedacht slechts sporadisch enkele exemplaren na veel zoeken te zullen vinden, de meeste soorten kwamen er in vrij groot aantal en over een aanzienlijke oppervlakte verspreid voor. Vooral *Cynanchum* scheen mij er zeer algemeen en evenzoo 't *Zonneroosje* (*Helianthemum vulgare*), een vrij klein plantje met smalle, tegenoverstaande, ietwat leerachtige blaadjes en gele bloempjes, wat grooter dan een gewone boterbloem, die evenals de zonnebloem zijdelings overhangen. De meeste waren echter nog in knop, slechts een enkele vonden we open. Alleen op den Pietersberg komt ook dit plantje in ons land voor, een naamgenoot, *Helianthemum guttatum*, wordt op de Noordzee-eilanden aangetroffen.

Door 't dichte kreupelhout gaat 't weer verder. *Sisymbrium Alliaria* (Look zonder look) en *Thalianum*, *Sanguisorba minor*, *Listera ovata* (een orchidee, waarvoor we hier nauwelijks een blik over hebben), *Moehringia trinerva* en *Arenaria*, met haar kleine witte bloempjes, *Chelidonium majus*, de lange gele pluimen van *Roseda lutea*, van alles bloeit er bont dooreen, druk door bijen en hommels omzoemd. Een paar roodborstappuiten laten zich even herkennen aan hun bruine borst, zwarten kop en helderwitte nekvlek, doch haasten zich dan 't struikgewas in: een klein donker vogeltje met veel wit op vleugels en rug. Zijn gezang lijkt sprekend op dat van 't basterd-nachtegaaltje. Hier komt een orchidee op, dadelijk te herkennen als een epipactis, waarvan Sikkens verklaart, dat 't *atrorubens* (= *rubiginosa*) is; ze zien is 't echter niet, want ze bloeit nog niet. Ook *Ophrys muscifera* en *Orchis militaris* zien we nog op meerdere plaatsen, in gezelschap van *Cynanchum* en *Helianthemum*. In 't halfdonker onder de boschjes, waarin van tijd tot tijd de grasmusch een hartigen roffel slaat, staan de bladeren van de aronskelk en de gulden boterbloem, die beide reeds uitgebloeid zijn, evenals het welriekend viooltje en de primula's. De forsche, de vruchten omsluitende bladerbossen van de tijloos (*Colchicum*), die hier ook veel staan, geven een heel anderen indruk van deze plant dan de slanke lichtroze bloemen, die zich tegen den herfst ontplooiën. Hier hangen over een rotswand de heldergele bloemtrosjes neer van de berberis, ook de meidoorn is een en al bloem. Wat verder zien we weer de witte schermen met groote, geslachtlooze randbloemen van *Viburnum Opulus*, de Geldersche Roos of Sneeuwbal, heel wat meer opvallend dan de nietige, groene, maar honingrijke bloempjes van den vuilboom (*Rhamnus frangula*). En al die heesters worden omslingerd door de forsche ranken der bryonia, die reeds een enkele bloem geopend heeft en vol groene knoppen

zit, en de meer tengere *Clematis*, wier bloemen nog geheel tot zilverwitte knoppen gesloten zijn. De tuinfluiter orgelt zijn merelachtig lied uit vollen gorgel en 't roodborstje murmelt in een hoogen boom gezeten wat welluidende toontjes.

Blaasstruik, *Colutea arborescens*.

Nu komen we weer aan een nieuwe zeldzame orchidee, daar staan ze reeds met haar slanke stengels en losse witte bloempluimen, net de bekende welriekende *platanthera*'s uit onze veenmoerasjes. Dat 't een *platanthera* is zien we dan ook dadelijk aan 't heele voorkomen, de twee bladeren aan den voet, de weinig bebladerde stengel, de zeer lang gespoorde witte bloemen met de smalle ongedeelde lip, alles wijst er op. Doch welriekend is deze niet en ook is de bloemtros minder dicht. We hebben hier de zeer zeldzame *Platanthera montana*. Vooral de lengte van de spoor valt erg op, doordat die een horizontale richting heeft (bij *bifolia* kromt ze zich meer omlaag); ze is zoo doorzichtig, dat we den honing er in zien zitten, wat ook bij *bifolia* het geval is (zie de tekening). Na een schetsje van deze fraaie plant gemaakt te hebben, klimmen we naar boven en zoeken 't paadje weer op, waarlangs *Silene nutans* en de groote oranje bloemen van *Ranunculus bulbosus* staan, verder *Polygala*, de ruige *Myosotis intermedia*, *Lithospermum arvense* met zijn kleine, witte bloempjes en de in Zuid-Limburg vrij algemeene *Galeobdolon* (Gele doovenetel). Onder de heesters bloeien lelietjes van dalen, dalkruid (*Majanthemum bifolium*) en *Sanicula* met haar kleine vuilwitte schermjes op veel te dikke stengels.

De boschjes worden hier echter steeds donkerder en het plantenkleed schaarscher, de bodem is bedekt met afgevallen bladeren, een echt plekje voor *Neottia*'s. Hier moeten ze dan ook werkelijk staan en we hoeven ons niet lang met moeite door de dikke takken heen te werken om ze te vinden. 't Is een eigenaardige verschijning, die vogelnest-orchidee, geheel bruingeel en glad, als met kunstige hand uit mooi hout gesneden, de stengel, de dikke, schedevormige bladeren en de dichte bloemtros, helder afstekend in 't halfduister van 't bosch en tegen den donkeren bodem. Reeds vroeger had ik met deze vreemde plant kennis gemaakt bij Bergen, waar ook vele en forsche exemplaren stonden in eenzelfde omgeving als hier, donker, laag en vochtig bosch en een bodem van rottende bladeren, waar geen andere planten tierden, doch 't was mij een groot genoegen de kennismaking te hernieuwen, wat trouwens in de volgende dagen nog meermalen geschiedde: je kent een plant weer zooveel te beter, als je haar meermalen gevonden hebt op verschillende standplaatsen, dan dat je slechts een enkele vindplaats weet. Je kunt dan zoo mooi de omgeving op die verschillende plaatsen vergelijken en zien, waar de plant weliger en waar armelijker groeit, en

Zonneroosje.

welken invloed meerdere of mindere vochtigheid en meer of minder licht er op heeft, en daaruit dan weer afleiden, wat de beste levensvoorwaarden zijn. En 't mooiste is wel, als je op een bepaalde plaats kunt zeggen: hier kunnen we die plant verwachten, kijk daar naar uit.

Nu weer uit 't duister der boschjes in 't rijke daglicht. Wijzelf hebben geen zon meer, doordat 't groote licht langzamerhand zoover voortgeschoven is, dat we ons in de schaduw van de helling zelf bevinden, waarop we staan, doch de ruimte voor ons, de even golvende, licht-groenelandenen beboschte heuvelen aan de overzijde der breede Maas, waarop we neerzien, baden zich, zoover het oog reikt, totaan den blauwendenden horizon in 't licht. Uit de verte komt zacht het melodieuze, vredige wijsje van de geelgors tot ons over. Nog één orchidee wacht ons, *Orchis mascula*, de mannetjesorchis die wat grooter en forscher is, doch overigens nog al doet denken aan *Orchis Morio* door haar groote, donker-roode bloemen. De meeste exemplaren zijn reeds in 't laatst van hun bloei, de onderste bloemen zijn reeds verwelkt en zetten vrucht. De glanzende bladeren dezer orchidee vertoonen weinig scherp begrensde vrij groote donkere vlekken, als waren er inktmoppen op gevallen,

niet zoo mooi regelmatig als bij de moerasorchideeën. Nu gaat 't paadje steil omlaag, tot we uitkomen op den weg, die langs 't kanaal Maastricht-Luik en onderlangs den Pietersberg loopt. Hier vinden we enkele gele vlinderbloemen open aan een bijzonder fors en groot exemplaar van de blaasstruik (*Colutea arborescens*), een heester, die veel gekweekt wordt in tuinen en in ons land alleen hier in 't wild voorkomt. Zijn naam ontleend hij aan de eigenaardig opgezwollen peulvruchten, die we er in den nazomer veel aan zien zitten. Nu echter

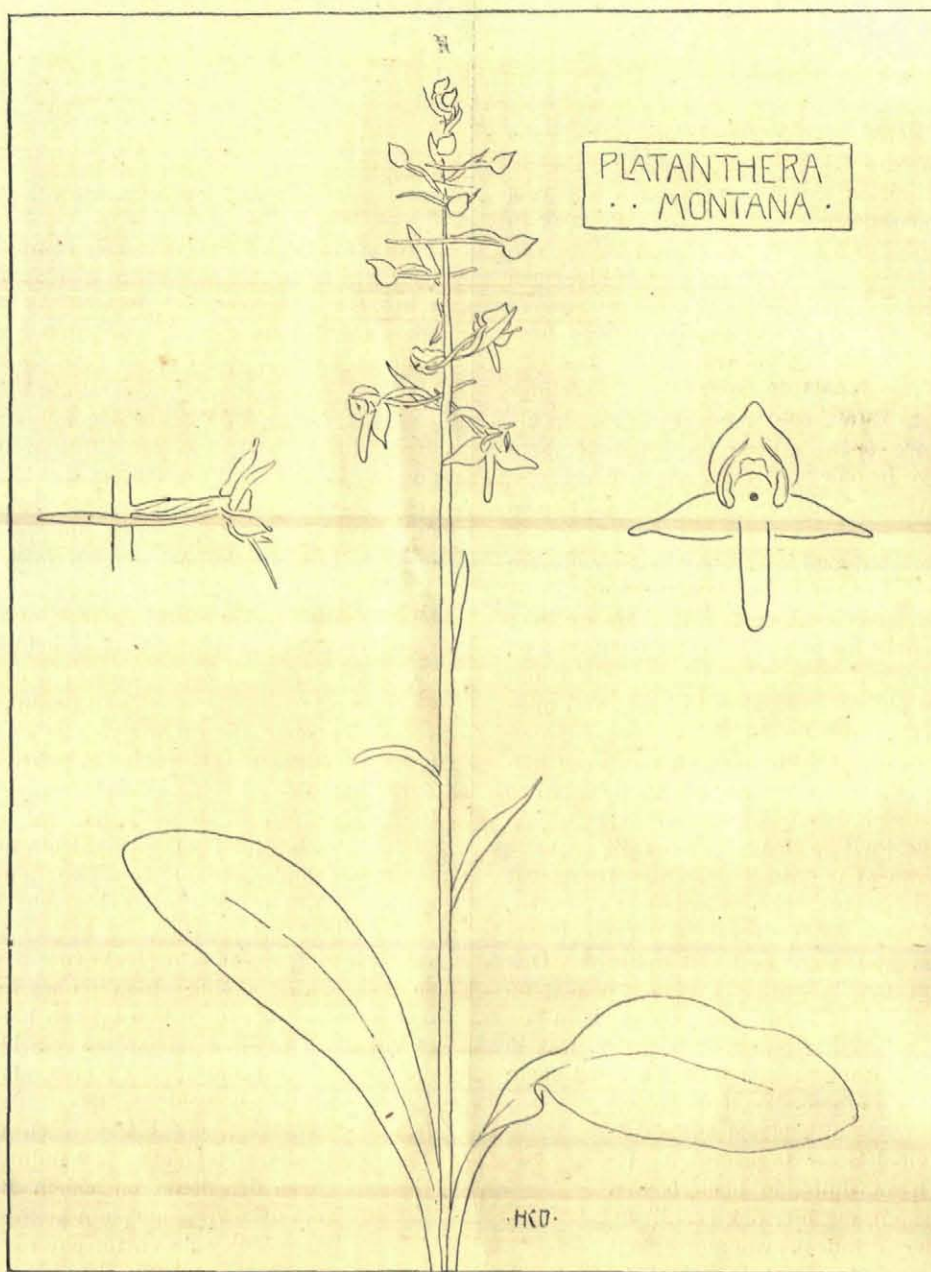
is 't daar de tijd nog niet voor, alle bloemen zitten nog in knop en slechts een enkele is opengesprongen. De plant hoort thuis op kalkrotsen in Midden- en Zuid-Europa.

Even later passeeren we de grens, hieraan kenbaar, dat de weg opeens beter wordt, en na nog een oogenblikje bereiken we 't Belgische gehucht Petit Lanay. Dit ligt langs 't kanaal en heeft daardoor iets Hollandsch, wat nog verhoogd wordt door de echt Hollandsche Sluis, die er zich midden voor bevindt. Doch vlak achter de enkele rij huisjes

rijst steil de dicht begroeide mergelrots omhoog, bekroond door de muren van een oud kasteel. Het is een bijzonder schilderachtig gezicht aan de overzijde van 't kanaal, die rij witte huisjes uitkijkend onder de breede populierenrij ervoor, van achteren leunend tegen de steilen kalkrots met zijn welig struweel en van voren die Hollandsche vaart met de Hollandsche sluis.

Nu ik zoo in Amsterdam zit te schrijven over al die mooie planten en dien overrijken Pietersberg, komt er spijt in mij op, dat ik slechts één middagje van zooveel heerlijkheid genoten heb en wat we zo snel alles voorbij zijn gegaan. Hoeveel moois kan er nog verscholen zijn geweest in al die dichte, ondoordringbare boschjes, hoeveel ophrys en andere zeld-

zame planten kunnen daar nog gestaan hebben op bijna ontoegankelijke plekjes, welk een genot zou 't geweest zijn, al die hoekjes eens grondig te doorzoeken, zooals ik in de volgende dagen zoo vaak gedaan heb op andere plaatsen in 't Geuldal, waar echter niet zooveel bijeen te vinden was. En wie weet hoeveel schatten de helling nog verborg voorbij Petit Lanay, daar ze zich tot bij Luik uitstrekt! Doch veel is zeker reeds doorzocht door de Maastrichtsche natuurliefhebbers en de mooiste plekjes zal ik, dank zij mijn onwaardebaren gids-

stellig wel gezien hebben. Voorloopig troost ik mij dus maar hiermede: aan 't half gekende is de herinnering 't zoetst.

Na de sluis te Petit Lanay te zijn overgegaan keerden we terug. Onze weg liep nu over den dijk tusschen 't kanaal, welks oevers geheel door de groote bladen van Petasites bedekt waren, en de Maas. Rechts van den weg aan de Maas stond een flinke geranium met vrij groote violet-roode bloemen, die bleek te zijn de zeldzame *Geranium Pyrenaicum*, doch overigens vonden we niet veel. Van de helling van den Pietersberg aan de overzijde van 't niet breede kanaal drongen voortdurend allerlei vogelgeluidjes tot ons door, kwikstaarten vlogen tsjilpend rond. Nu had Sikkens een boekje bij zich in 't midden der vorige eeuw door een Maastrichtsche apotheker, Dumoulin, in de Fransche taal geschreven en dat bestond uit een alphabetische lijst van alle planten door hem in Zuid-Limburg gevonden, met de opgave der vindplaatsen er bij (en 't waren er heel wat en heel mooie!) Hierin vonden we dat in de weilanden aan de overzijde van de Maas tegenover 't café'tje De Roode Haan mooie orchideeën moesten staan. De Roode Haan waarvan ik ook in Oudemans Flora melding vind gemaakt, bestaat echter niet meer, doch is meen ik voor jaren eens afgebrand. Sikkens wist echter toevallig de plaats, waar hij gestaan had, (er is nu een ander huisje gebouwd) en na kort beraad besloten we hier op hoop van zegen de Maas over te gaan. Mijn geleider zelf toch noch een van zijn Maastrichter medebotanisten was nog ooit in die buurten geweest. Dat was nu makkelijker gezegd dan gedaan, want aan den dijk, waarop we liepen, stond geen enkele mensche-lijke woning en schuifjes waren ook negens te zien. Alleen aan den overkant van de rivier stond een boerderij, waarvoor we een roeibootje ontwaarden. Er stond dus niet anders op dan de heele breedte van de Maas te overschreeuwen en weldra klonk dan ook onze roep over 't water. 't Had gelukkig nogal succes, want even later maakte zich 't bootje van den oever los en werd door een man in een halven cirkel tegen den stroom naar onzen kant geroeid. Niet lang daarna betraden we den onbekenden anderen oever en begonnen maar dadelijk in Zuidelijke richting de weilanden af te zoeken.

Ze waren met dicht welig gras begroeid en zagen bont van de wilde bloemen. Op korten afstand van elkaar liepen we langen tijd voort, doch vonden geen spoor van orchideeën. Meermalen veranderden we van richting en zochten telkens weer andere stukken af, doch al onze moeite en volharding waren vergeefs. Nu, zoo overweldigend was de teleurstelling niet, omdat ook de hoop wat te vinden zoo bijster groot niet geweest was, en daar de zon reeds aardig begon te dalen besloten we door de weilanden aan deze zijde van de Maas terug te keeren, dan konden we meteen nog eens rond zien. Nauwelijks waren we echter op weg gegaan, of zoowaar, daar ontwaarde ik tusschen 't hoge gras de weinig opvallende roodwitachtige bloemtros van een mij onbekend orchideetje. Al de andere Zuid-Limburgsche orchideeën, zooals *Orchis militaris*, *mascula*, *fusca*, *Ophrys* etc. had ik reeds te voren van kennissen gezien, die ze van vroegere tochtjes naar 't Geuldal hadden meegebracht en bij de dien middag op den Pietersberg gevonden planten was er niet één, die ik niet verwacht had te zullen vinden. Dit orchideetje echter was een geheel onverwacht buitenkansje, geen van mijn kennissen had 't gevonden, en dat maakte mij er natuurlijk des te blijder mee. Sikkens was reeds op mijn roepen toegesnel, doch ook hij had het nog nooit gezien. Zenuwachtig dus aan 't determineren. *Orchis ustulata*, de aangebrande orchidee. En reeds hadden we er meerdere ontdekt in de buurt, tengere, slanke orchideetjes met een dichten bloemtros van kleine bloempjes,

waarvan de onderste geopend waren en de witte ingesneden lipjes met roode stipjes lieten zien. Doch van boven was alles nog in knop, kleine wittige knopjes, maar de punt was donkerder, als waren ze daar geschroeid vandaar de namen *ustulata* en aangebrand. De kleine dichte bloeiaren vielen maar heel weinig op, doordat 't land bont zag van den grooten en kleinen ratelaar (*Rhinanthus*), zenegroen (*Ajuga reptans*) en allerlei andere bloemen. Ook de groote breede bladen der tijloozen stonden er veel.

Nadat we ons genoeg aan 't gezicht vergast hadden en ik een teekening gemaakt had, vervolgden we den terugtocht. Hoe gaarne ik nu ook in deze buurt nog wat gezocht

had naar *Orchis coriophora*, die er volgens het boekje toch ook moest te vinden zijn, de dalende zon stond ons geen langer oponthoud toe. Onnodig echter te zeggen, dat we op den terugweg, die door weilanden ging, goed onze oogen gebruikten. Doch orchideeën lieten zich niet meer zien. Wel *Saxifraga granulata*, een in Zuid-Limburg veel voorkomende plant. In den Haarlemmerhout komt ze voor met gevulde bloemen, onder den naam Haarlemsch klokkenpel, doch heel wat mooier zijn deze echt wilde met haar slanke stengels en witte sterrebloemen. Langs 't gehucht Hengens bereikten we Maastricht weer en na de

oude Maasbrug te zijn overgegaan zocht ik een hotel en Sikkens zijne woning op. Mijn oorspronkelijk plan, dien avond nog naar Meerssen te gaan, om den volgenden morgen vroeg dadelijk aan den ingang van 't Geuldal te zijn, dat ik in de volgende dagen geheel wilde doortrekken, moest ik opgeven wegens 't late uur en de duisternis. Ik had ook dien avond nog heel wat op te teekenen en uit te teekenen. 't Was een dag geweest om niet licht te vergeten.

H. C. DELSMAN.
(Wordt vervolgd).

ENTOMOLOGISCHE WANDELINGEN.

Een van de mooiste plekjes voor den insectenvriend is in Mei een beukenhaag op zandgrond. De teere gewimperde, roodachtig aangelopen blaadjes, die zacht in het zonnetje glanzen, schijnen een liefkeerde uitspanningsplaats voor allerlei „gelede diertkens” te zijn. Wat die diertjes daar toch uitvoeren? Komen ze zich koesteren in 't zonnetje, of is 't enkel om de dauw te doen, die nog in glanzende druppels aan de blaadjes hangt. Zoowel de echte wespen als sluip- en bladwespen komen er geregeld

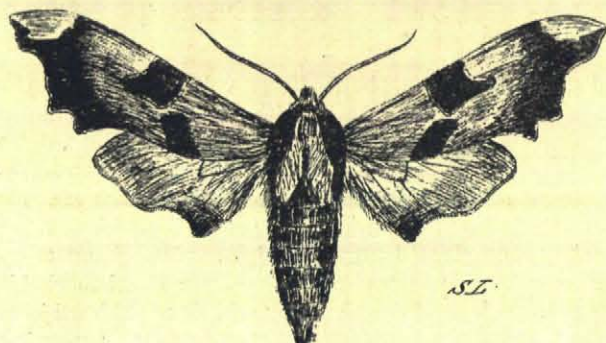
S.I.₁₀₆

Helophilus. Nat. grootte.

op bezoek, ook goudgroen glanzende vliegjes (Dolichopoden) en allerlei kleurige zweefvliegen o.a. de mooie geel met zwarte Helophilus en een dikke harige sluipvlieg (Nemoreas glabrata). Maar de aardigste bezoekerstertjes zijn de Adela's, mooie glanzende motjes, bruin met geel of violet gekleurd, waarvan vooral de mannetjes verbazend lange sprietten hebben. Gewoonlijk dansen ze in groot aantal, net als muggen, boven de heggen en 't hakhout, waarbij de lange sprietten een zonderling effect teweegbrengen. De rups van dit diertje woont in een eigenaardig plat donkergekleurd huisje.

Nu komen ook de groote vlinders al. De schitterende koningindepages verlaten de poppen. In de duinen vliegt het mooie Peterselievindertje (Anthocharis cardamines) waarvan de wijfjes veel op gewone witjes gelijken, maar waarvan de mannetjes met de hel-oranje vleugeltippen al zeer in 't oogvallend zijn. Verschillende pijlstaartvlinders, zooals de Populierenpijlstaart, soms al de Avondpauwoog, maar vaker de Lindenpijlstaart, zitten rustig tegen de boomstammen, ook 't mooie Berkenhoutje en zijn neefje, de kleine Wapendrager.

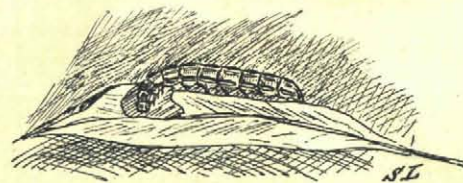
Een vlinder die in deze maand nogal vaak op lamplicht afkomt, is Mamestra persicaria, een mooie donkere uil met helderwitten niervlek, die in 't midden een weinig

Lindenpijlstaart.

rossig gevlekt is. Een buitenkansje is de voornaam fijn geteekende Nachtpauwoog (Saturnia pavonia).

't Begint nu overal te leven van de jonge rupjes. Plakkerrupsjes als kleine zwarte streepjes, zitten al de blaadjes te beknagen, geholpen door die van de dons vlinder, welke pas uit 't zijden wiegje gekropen zijn, waarin ze hebben

Rups van Anarta myrtili. Nat. grootte.

overwinterd. Waar ringelrupsen of die van de basterdsatijnvlinder hun koloniën hebben gevestigd, ziet 't er treurig uit, terwijl de lindebladeren geschonden worden door de groene spanrups van de kleine Wintervlinder.

Op de heide vond ik ook nogal eens het groene paars en wit gestreepte rupsje van Anarta myrtili, een aardigst bruin, wit en rood gevlekt vlindertje. Juist op die plek vond ik ook eens Calosoma inquisitor, de kleine poppenroover en een mooie snuittor, een Cleonussoort. Mei is een goede kevermaand.

De groengouden snuittor Phyllobius urticae bevolkt vaak in groot aantal de brandnetels, en nog een andere heel dikke grijze snuittor Liophlaeus nubilis schijnt op bereklauw te leven.

Een excursie naar Hilversum leverde, 't was eenige jaren geleden, verbazend veel op. We vonden de paarsgerande boschloopekver (Carabus catenulatus) onder boomstronken en steenen. Ook zat daar Broscus, de holengraver in zijn donkere gang stiekum op de loer en verschillende Silpha's kropen vlug weer weg.

Meer het licht zochten de tigerkevers, Cindela campestris en sylvatica, en op de jonge blaadjes van eiken vonden we Attelabus, het roode als verlakte kevertje, dat zulke typische huisjes draait van eiken; en misschien ook wel van andere bladeren. Ook troffen we hier een typische mesttor, Onthophagus heet 't diertje; merkwaardig is het, omdat „hij”, 't mannetje, een kromme hoorn op 't voorhoofd draagt. Bij een der Onthophagus-soorten is die hoorn zelfs beweeglijk (Onth. mobilicornis); zie Oudemans. Op de dennen vonden we de groote en kleine dennen-snuittor (Hylobius abietis en Pissodes notatus) en een groen-glanzige kniptor (Corymbites aeneus) streek soms op onze kleeren neer.

Om een boschje syringen vlogen merkwaardig veel sluipwespen. Zwart met gele Ichneumoniden, Ophioniden met gekke kromme achterlijven, aan een haarfijn steeltje, zwarte Pimpla's met korte legboren, de vreemde platte Banchus compressus; mijn „compagnon de voyage” snapte waarachtig Ichneumon fusorius de Pijlstaarten-parasiet. Van Pijlstaartenparasieten gesproken; er was bij mijn poppen eens een van de Ligusterpijlstaart, die den geheelen winter duidelijke teekenen van leven had gegeven en toen de tijd voor uitkomen aanbrak, plotseling stijf en onbeweeglijk, en van bruin, pikzwart van kleur werd. Toen het wachten me verveelde, opende ik de pop en vond in een drillige massa, gelijkende op vleesextract, een enorme sluipwesplarve, stellig van een Trogus. Daar de pop eenige weken te voren nog sterk bewoog, kan het haast

Cleonus.
Nat. grootte.